

KAROL WOJTYŁA
Személy és tett

Theologia polonica
2

A sorozatban megjelent:
Jan Andrzej Kłoczowski: *A misztikus ember útjai*

—
KAROL
WOJTYŁA
—

*Személy
és tett*

—
Vigilia Kiadó
Budapest, 2023

A fordítás alapjául szolgáló mű:
Karol Wojtyła: *Osoba i czyn*, 3rd ed.
Copyright by Towarzystwo Naukowe KUL, 1994

Fordította:
Pálfalvi Lajos

Szakmailag lektorálta:
Gájer László

A könyv megjelenését a

támogatta

Hungarian translation © Pálfalvi Lajos, 2023
Hungarian edition © Vigilia Kiadó, 2023

Előszó

A mű helye a szerző életművében

Karol Wojtyła *Osoba i czyn* című művének magyar fordítását tartja a kezében az olvasó. A lengyel nyelven született munka, Wojtyła érett filozófiai műveként, 1969-ben jelent meg. Angol fordítását az *Analecta Husserliana* sorozat kiadásában közzélték, a neves fenomenológus, Anna-Teresa Tymieniecka gondozásában. Az angol szöveget Tymieniecka igyekezett a fenomenológiához közelíteni, sok latin szakkifejezésnek fenomenológiai értelmet adva. A jelen fordítás a lengyel eredeti szöveg alapján készült, aminek azért is lehet jelentősége, mert a magyar szöveg így közel áll a szerző eredeti gondolkodásához. A nagy európai nyelveken megjelent kötetnek később közép-európai kiadásai is elkészültek. A mostani szövegkiadás nemcsak szerzője miatt kiemelkedően fontos, hanem a tartalma miatt is. A mondanivaló gyökerei a múlt század első feléig nyúlnak vissza, a szerző mégis olyan kérdéseket jár körbe, amelyek aktualitása azóta csak növekedett. Alapvetően az emberről szóló filozófiai kérdésfeltevéstről van ugyanis szó.

Wojtyła 1938-ban kezdte meg teológiai tanulmányait a krakkói Jagelló Egyetem Bölcsészettudományi Karán. Ez a képzés a világháború miatt megszakadt. Később papnövendék lett, 1946-os pappá szentelése után pedig a domonkosok római egyeteme, az Angelicum hallgatója. Keresztes Szent Jánosról szóló doktori munkájának témavezetője Reginald Garrigou-Lagrange volt. Doktori fokozatot végül 1948 decemberében a Jagelló Egyetem Teológiai Karán szerzett ugyanebből a témából. (A kötet magyarul *A hit Keresztes Szent János szerint* címmel jelent meg.) Második, a Lublini Egyetemen beadott tézisében (1953) Max Scheler értéketikájával foglalkozott, miközben már a krakkói nagyszemináriumban és a Lublini Egyetem Teológiai Karán tanított. Ekkoriban fordította lengyelre Scheler *Formalizmus*

az etikában és materiális értéketika című művét. A Lublini Katolikus Egyetem a keleti blokkban található egyetlen nem állami egyetem, amely időközben otthona lett az úgynevezett lublini filozófiai iskolának. (E gondolkodói kör alapító tagjai Jerzy Kalinowski, Mieczysław Albert Krapiec OP, Stefan Świeżawski, Stanisław Kamiński, Marian Kurdziałek és Wojtyła voltak.) Az itt alkotó gondolkodókat leginkább a háború foglalkoztatta, pontosabban az, hogy mi készítetett egyeseket borzalmas rémtettek megtételére, miközben ugyanabban a helyzetben mások a szeretet és az áldozatvállalás kimagasló példái voltak. A lublini iskola kérdése leginkább ez volt: Mi az ember? Miközben ezek a szerzők visszanyúltak Arisztotelész, Szent Ágoston és Aquinói Szent Tamás gondolkodásához, addig egyeseket Gilson és Maritain metafizikai realizmusa, másokat pedig egyfajta fenomenológiai egzisztencializmus befolyásolt. Wojtyła 1954-től a Lublini Egyetemen az *Etikai elméletek története* címmel tartott előadássorozatot, melynek anyagából jelent meg később *Lublini előadások* című jegyzete. (Az 1958–59-ben tartott előadás-sorozat *Szerelem és felelősség* címmel jelent meg.) A lublini filozófusok általában egy realista metafizika mellett köteleződtek el, miközben nagy hangsúlyt fektettek a filozófiai antropológia kifejtésére, elutasították a kor irracionalista filozófiai irányzatait, és szükségét érezték az egyes filozófiai problémák történeti elemzésének. Ebben az összefüggésben Wojtyła a cselekvés teljes szférájának leírására törekedett, illetve e reflexió felhasználására a filozófiai rendszerének kidolgozása során. A most magyarul is közölt mű ennek a törekvésnek az eredménye.

Az értéketika és az erkölcs keresztény filozófiája

Max Scheler értéketikájának szentelt, 1953-ban befejezett munkájának címe: *Kiértékelés egy keresztény etika felépítésének lehetőségéről Max Scheler rendszere alapján*. Scheler mérsékelt követője volt Edmund Husserl fenomenológiájának, és 1919 után katolikus körökben is meglehetősen népszerűvé vált, főleg azért, mert kritikusan vizsgálta Kant szubjektív idealizmusát és etikai formalizmusát. Scheler érvényt

Tartalom

GÁJER LÁSZLÓ: ELŐSZÓ	5
BEVEZETŐ	15
1. Az emberi tapasztalat	15
2. A személy megismerése az emberi tapasztalat alapján.....	21
3. A megértés szakaszai és az interpretáció iránya.....	28
4. A személy és a tett javasolt koncepciója	34
ELSŐ RÉSZ	
A TUDAT ÉS AZ ÁGENCIA	41
I. FEJEZET: A személy és a tett a tudat aspektusában	43
1. Az <i>actus humanus</i> kifejezés történeti gazdagsága.....	43
2. Kísérlet a tudat feltárására a tudatos cselekvés struktúrájában	47
3. A tudat és az önismeret.....	55
4. A tudat kettős funkciója és a saját alanyiségünk megélése	62
5. A tudat emocionalizálásának problémája	73
6. Szubjektivitás és szubjektivizmus.....	79
II. FEJEZET: Az ágencia elemzése a humán dinamizmus alapján.....	83
1. Szemléltetések és alapfogalmak a humán dinamizmus számára... 83	
2. Az ágencia specifikuma.....	91
3. Az ágencia és az alanyiség új szintézise. Az ember mint <i>suppositum</i>	97
4. A személy és a természet: az ellentétől az integrációig	102
5. A természet mint alap a személy dinamikus kohéziójához.....	106
6. Potencialitás és tudat	112
7. A tudatalatti fejezi ki azt, hogy miként viszonyul a potencialitás a tudathoz.....	118
8. Emberré válni. A szabadság megmutatkozása a humán alany dinamizmusában.....	124

MÁSODIK RÉSZ

A CSELEKVŐ SZEMÉLY TRANZSCENDENCIÁJA 131

III. FEJEZET: Az önrendelkezés személyi struktúrája 133

1. Alapvető megállapítások az önrendelkezés személyi struktúrájáról 133
2. Próbáljuk jellemezni az akarat integráns dinamikáját..... 136
3. Az akarat szabadság szolgáltat alapot a cselekvő személy transzcendenciájának 144
4. Az akarat mint a személy önrendelkezési képessége..... 150
5. A döntés – a szabad akarat aktív központja..... 154
6. Az akarat aktus eredetisége. A motiváció és a válasz 160
7. Az „igazság a jóról” mint a döntés és a cselekvő személy transzcendenciájának alapja..... 167
8. Az érték kognitív átélése mint a döntés és a választás feltétele ... 172
9. Ítélet az értékekről és az intuíció kreatív jelentése 176

IV. FEJEZET: Az önrendelkezés és a véghezvitel 182

1. A „tettet viszek véghez” mondat tartalmi része 182
2. A kiteljesedés és a lelkiismeret..... 186
3. A lelkiismeret függ az igazságtól..... 192
4. A kötelezettség mint felszólítás önmagunk kiteljesítésére 198
5. A felelősség..... 204
6. A boldogság és a cselekvő személy transzcendenciája 210
7. A személy transzcendenciája és az ember lelkisége..... 215
8. Az ember-személy egysége és összetettsége mint probléma..... 221

HARMADIK RÉSZ

A CSELEKVŐ SZEMÉLY INTEGRÁCIÓJA 227

V. FEJEZET: Integráció és szomatikum 229

1. Alapvető megállapítások a cselekvő személy integrációjára vonatkozólag 229
2. A cselekvő személy integrációja a dezintegráció jelensége által mutatkozik meg..... 233
3. A cselekvő személy integrációja mint kulcs az ember pszichoszomatikus egységének megértéséhez 237

4. Az ember integrációja és integritása a kölcsönös pszichoszomatikus determináció alapján	242
5. A személy és a test	246
6. A személy önrendelkezése és a test reaktivitása.....	251
7. A tett és a mozgás.....	255
8. A cselekvő személy integrációja és az ösztön	261
VI. FEJEZET: Az integráció és a pszichikum	267
1. A pszichikum és a szomatikum.....	267
2. A pszichikum jellemzése: az emotivitás.....	271
3. Az érzék és a tudat testünk megélésében	275
4. Az érzékenység és a valóság.....	280
5. A vágyban vagy az izgalomban gyökerezik az emotív fogékonyság?	284
6. A megindultság sajátosságai és az ember érzelmi szférája.....	289
7. Az alany emotivitása és a személy ágenciája	293
8. Az alany emotivitása és az értékek megélése	298
9. Tett és emóció. Az ágencia integratív funkciója	302
10. Fellépés és „magatartás”	306
11. A cselekvő személy integrációja, valamint a lélek és a test viszonyának feltárása	308

NEGYEDIK RÉSZ

A RÉSZVÉTEL	315
VII. FEJEZET: A részvétel általános elmélete	317
1. A „részvétel” fogalmának bevezetése.....	317
2. A tett „perszonális” értéke.....	321
3. A „részvétel” fogalmának közelebbi meghatározása	324
4. Az individualizmus és a totalitarizmus a részvétel tagadása.....	329
5. A részvétel és a közösség.....	334
6. A részvétel és a közjó	338
7. A beállítottságok elemzése: autentikus beállítottságok.....	342
8. A beállítottság elemzése: nem autentikus beállítottságok.....	346
9. A „közösség tagja” és a „felebarát”	350
10. A szeretetparancs jelentősége	353
ZÁRSZÓ.....	358